

UN लोकसंख्या अहवाल (UN Population Report 2022)

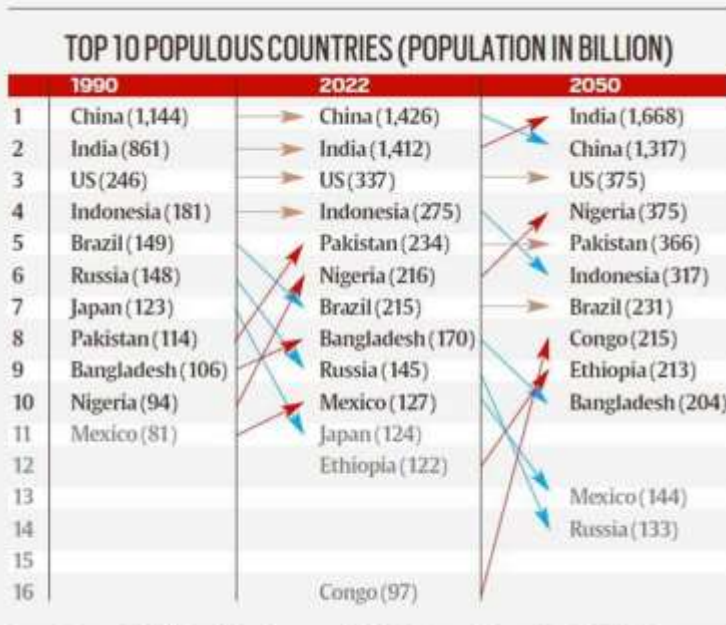
- २०२३ मध्ये भारत चीनला मागे टाकून जगातील सर्वाधिक लोकसंख्येचा देश म्हणून चीनला मागे टाकेल, तर यंदा जागतिक लोकसंख्या ८ बिलॉनपर्यंत पोहोचेल, असा अंदाज 'वर्ल्ड पॉप्युलेशन प्रॉस्पेक्ट्स २०२२'ने व्यक्त केला आहे. आजच्या लेखात आपण संयुक्त राष्ट्र संघाकडून जाहीर करण्यात आलेल्या लोकसंख्या अहवालाबद्दल ची संपूर्ण माहिती घेणार आहोत. याट दिलेले कल, अंदाज आणि याचे भारतावर काय परिणाम होतील या संबंधीची माहिती सुद्धा तुम्हाला या लेखातून मिळेल.
- 11 जुलै रोजी प्रसिद्ध झालेल्या संयुक्त राष्ट्रांच्या वर्ल्ड पॉप्युलेशन प्रॉस्पेक्ट्स (डब्ल्यूपीपी) च्या 2022 च्या आवृत्तीनुसार, 2023 मध्ये भारत चीनला मागे टाकून जगातील सर्वाधिक लोकसंख्या असलेला देश होण्याचा अंदाज आहे. तसेच १५ नोव्हेंबर २०२२ रोजी जगाची लोकसंख्या ८ अब्जांपर्यंत पोहोचण्याचा अंदाज व्यक्त करण्यात आला होता.

World Population Prospects काय आहे?

संयुक्त राष्ट्रसंघाचा लोकसंख्या विभाग १९५१ पासून द्वैवार्षिक चक्रात WPP प्रकाशित करित आहे. WPP ची प्रत्येक पुनरावृत्ती १९५० पासून सुरू होणाऱ्या लोकसंख्या निर्देशकांची ऐतिहासिक वेळ मालिका प्रदान करते. जननक्षमता, मृत्यूदर किंवा आंतरराष्ट्रीय स्थलांतराच्या मागील ट्रेंडच्या अंदाजात सुधारणा करण्यासाठी नव्याने जाहीर करण्यात आलेली राष्ट्रीय आकडेवारी विचारात घेऊन हे केले जाते.

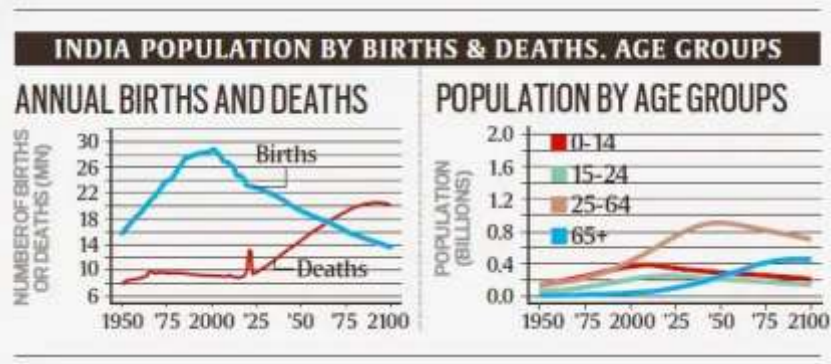
अहवालातील महत्त्वाची माहिती (Main Takeaways)

- जगाची लोकसंख्या सतत वाढत आहे, पण विकासाचा वेग मंदावत आहे:

Source: World Population Prospects 2022, UN Dept of Economic & Social Affairs

- जागतिक लोकसंख्या २०३० मध्ये सुमारे ८.५ अब्ज, २०५० मध्ये ९.७ अब्ज आणि २१०० मध्ये १०.४ अब्ज होण्याची शक्यता आहे.
 - 2020 मध्ये, 1950 नंतर प्रथमच जागतिक विकास दर दर प्रतिवर्षी 1% च्या खाली आला.
- लोकसंख्या वाढीचा दर देश आणि प्रदेशांमध्ये लक्षणीय फरक आहे (Rates of population growth vary significantly across countries and regions):

- २०५० पर्यंत जागतिक लोकसंख्येत अंदाजित वाढीच्या निम्न्याहून अधिक वाढ केवळ आठ देशांमध्ये केंद्रित केली जाईल: काँगो, इजिप्त, इथिओपिया, भारत, नायजेरिया, पाकिस्तान, फिलिपिन्स आणि संयुक्त प्रजासत्ताक टांझानिया.
- जगातील सर्वात मोठ्या देशांपैकी भिन्न विकास दर आकारानुसार त्यांचे रँकिंग पुन्हा क्रमाक्रमित करतील.
- ४६ सर्वात कमी विकसित देश (एलडीसी) हे जगातील सर्वात वेगाने वाढणारे या देशांपैकी एक आहेत.
- २०२२ ते २०५० या काळात अनेकांची लोकसंख्या दुप्पट होण्याचा अंदाज आहे, ज्यामुळे संसाधनांवर अतिरिक्त दबाव येईल आणि संयुक्त राष्ट्रांच्या शाश्वत विकास उद्दिष्टांच्या (एसडीजी) पूर्ततेसाठी आव्हाने निर्माण होतील.

3. वृद्ध व्यक्तींची लोकसंख्या संख्या आणि त्याचे प्रमाण दोन्ही वाढ होत आहे:

- 65 वर्षे किंवा त्यापेक्षा जास्त वयाच्या जागतिक लोकसंख्येचा वाटा 2022 मध्ये 10% वरून 2050 मध्ये 16% पर्यंत वाढेल असा अंदाज आहे.
- अशा प्रकारे, या अहवालात असा इशारा देण्यात आला आहे की वृद्ध लोकसंख्या असलेल्या देशांनी सामाजिक सुरक्षा आणि निवृत्तीवेतन प्रणालीची शाश्वतता सुधारणे आणि सार्वत्रिक आरोग्य सेवा आणि दीर्घकालीन काळजी प्रणाली स्थापित करणे यासह वृद्ध व्यक्तींच्या वाढत्या प्रमाणाशी सार्वजनिक कार्यक्रमांशी जुळवून घेण्यासाठी पावले उचलली पाहिजेत.

4. जननक्षमतेत सातत्याने घट होत राहिल्याने कामाच्या वयातील (२५ ते ६४ वर्षांच्या दरम्यान) लोकसंख्येचे प्रमाण वाढले आहे, त्यामुळे दरडोई वेगाने आर्थिक विकासाची संधी निर्माण झाली आहे:

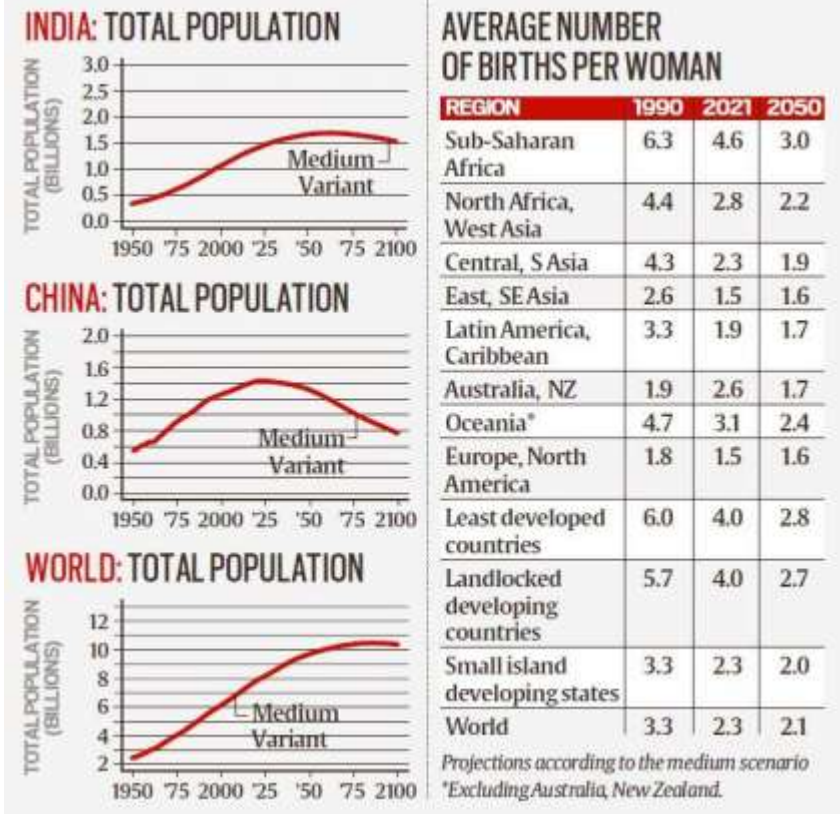
- वय वितरणातील या बदलामुळे "डेमोग्राफिक डिव्हिडंड" म्हणून ओळखल्या जाणारे या वेगवान आर्थिक वाढीसाठी कालबद्ध संधी उपलब्ध झाली आहे.
- संयुक्त राष्ट्रांच्या अहवालात म्हटले आहे की, "अनुकूल वय वितरणाचे संभाव्य फायदे जास्तीत जास्त करण्यासाठी, देशांनी सर्व वयोगटात आरोग्य सेवा आणि दर्जेदार शिक्षणाची उपलब्धता सुनिश्चित करून आणि उत्पादक रोजगार आणि सभ्य कामाच्या संधींना प्रोत्साहन देऊन आपल्या मानवी भांडवलाच्या पुढील विकासात गुंतवणूक करणे आवश्यक आहे."

5. आंतरराष्ट्रीय स्थलांतरामुळे काही देशांच्या लोकसंख्येच्या ट्रेन्डवर महत्त्वपूर्ण परिणाम होत आहेत:

- 2000 ते 2020 दरम्यान, उच्च उत्पन्न असलेल्या देशांसाठी, लोकसंख्या वाढीमध्ये आंतरराष्ट्रीय स्थलांतराचे योगदान (80.5 दशलक्ष निव्वळ प्रवाह) मृत्यूपेक्षा जन्माच्या संतुलनापेक्षा जास्त आहे (66.2 दशलक्ष).
- पुढील काही दशकांमध्ये, उच्च उत्पन्न असलेल्या देशांमध्ये लोकसंख्या वाढीचा एकमेव चालक म्हणून स्थलांतर केले जाईल.
- 10 देशांमध्ये, 2010 ते 2021 या कालावधीत स्थलांतरितांचा अंदाजे निव्वळ प्रवाह 1 दशलक्षाहून अधिक होता.
- यातील अनेक देशांमध्ये, पाकिस्तानसाठी (-१६.५ दशलक्ष निव्वळ प्रवाह), भारत (-३.५ दशलक्ष), बांगलादेश (-२.९ दशलक्ष), नेपाळ (-१.६ दशलक्ष) आणि श्रीलंका (-१.० दशलक्ष) यासारख्या तात्पुरत्या कामगार चळवळींमुळे हा बहिर्वाह (net outflow) झाला.

- सीरियन अरब प्रजासत्ताक (-४.६ दशलक्ष), व्हेनेझुएला (बोलिव्हेरियन रिपब्लिक ऑफ) (-४.८ दशलक्ष) आणि म्यानमार (-१.० दशलक्ष) यासह इतर देशांमध्ये, असुरक्षितता आणि संघर्षामुळे या काळात स्थलांतरितांचा ओघ वाढला.

चीन पेक्षा जास्त लोकसंख्या असण्याचे महत्व

भारत चीनला मागे टाकेल हे काही काळापासून ज्ञात आहे. शिवाय, पूर्वी जेव्हा जगाची लोकसंख्या अजूनही ५ अब्ज किंवा ६ अब्ज पातळीवर होती, तेव्हा गर्दीबद्दल चिंता व्यक्त केली जात होती.

- परंतु, के एस जेम्स (इंटरनॅशनल इन्स्टिट्यूट फॉर पॉप्युलेशन सायन्सेस (IIPS) चे संचालक आणि वरिष्ठ प्राध्यापक) म्हणाले की, या चिंता आता अस्तित्वात नाहीत कारण जागतिक लोकसंख्या आधीच ८ अब्ज आहे आणि अनेक देशांनी (भारतासह) प्रजनन दर बदलण्याचा दर साध्य केला आहे.
- जेम्स म्हणाले, "आता चिंता ही निरपेक्ष संख्येबद्दल नाही - भारताची लोकसंख्या आधीच १.४ अब्ज आहे आणि कमी होण्यापूर्वी ती १.६ अब्जांपर्यंत जाऊ शकते - परंतु जिवंत लोकांचे जीवनमान काय आहे,"
- जेम्स म्हणाले. ते म्हणाले, "आपण गरिबी कमी करू शकतो का, आरोग्य सुविधा पुरवू शकतो का, शिक्षण इत्यादीकडे आता लक्ष केंद्रित केले आहे.
- भारताची आकडेवारी पाहता, हे स्पष्ट आहे की, जसजशी परिस्थिती आहे, तसतसे ०-१४ वर्षे आणि १५-२४ वर्षांचे गट कमी होत जातील, तर २५-६४ आणि ६५+ चे गट येत्या काही दशकांपर्यंत वाढतच जातील.

byjusexamprep.com